

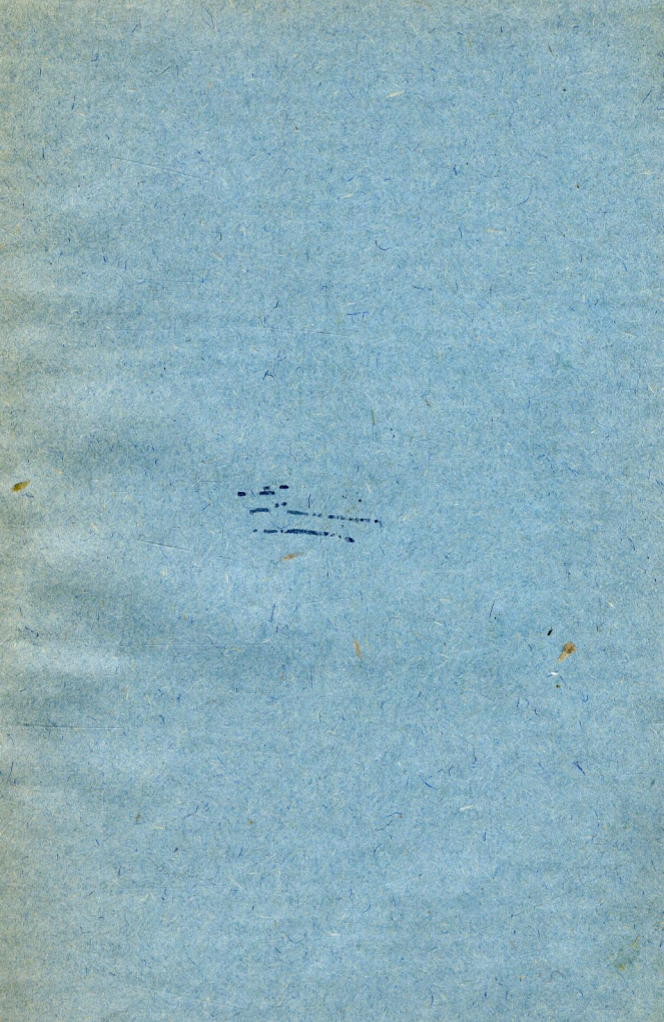
~~518~~

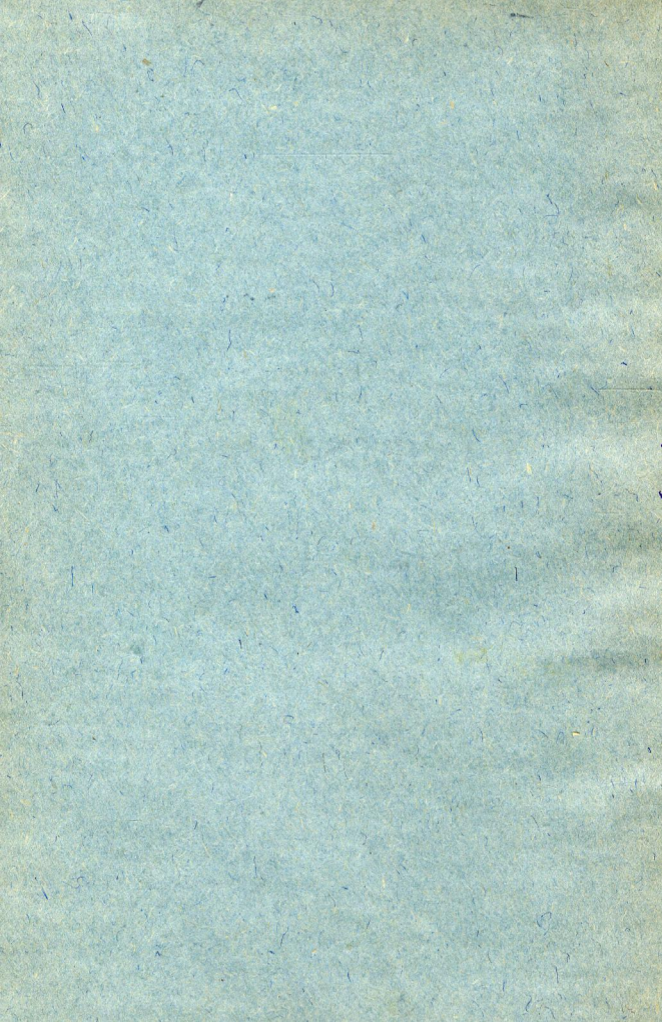
Triluc 6872

БІБЛІОТЕКА
ТОВАРИСТВА
„ПРОСВІТА“

Число ~~3209~~

Знак .....

4748 →

~~32874~~

БІБЛІОТЕКА „РАДИ“ Ч. 7.

815
"РАДИ"

Д-Р Р. БІЛИНСЬКИЙ

**Національна ідея
і
клясова боротьба**

Л Ь В І В — 1 9 2 8

06/10

32879.

~~3209~~

Д-Р Р. БІЛИНСЬКИЙ

**Національна ідея
і
клясова боротьба**

1.40

Львів. Бібліотека
Ап. УРСР

Л Ъ В І В — 1 9 2 7

T3(24r) - 36

0022

0N.1

I.

З хвилиною, коли етнографічна спільнота освідомить собі окремішність питомостей, властивих саме цій спільноті та відріжняючих її від інших етнографічних спільнот, родиться національна свідомість. Національна свідомість проявляється рівночасно в подвійнім напрямку. В напрямку до власної особи кожної одиниці і то в такий інтегральний спосіб, що свою національну приналежність одиниця відчуває як складову частину свого я. І в напрямку до загалу одиниць випосажених у ті самі питомості, цебто приналежних до того самого національного типу і то в цей спосіб, що не тільки усіх приналежних до того самого національного типу, що сама одиниця, та одиниця уважає ближчими собі, „своїми людьми“ у відріженні від „чужих“, розуміючи під „чужими“ усіх приналежних до інших національних типів, але ще і те почуває, що вона разом з усіма „своїми людьми“ творить

якесь окреме збірне тіло, яке у свою чергу мав свої окремі інтереси, свої завдання, змагання, свою життєву мету.

З хвилиною, коли витвориться свідомість тих окремих завдань, змагань і життєвої мети того збірного тіла, що носить на собі прикмети того самого національного типу — родиться національна ідея.

Отже національна ідея — це ніщо інше тільки свідомість, що нація яко збірне тіло мав свої питомі інтереси, завдання, змагання — життєву мету а даліше переконання про потребу і повинність служити тим питомим інтересам нації, сповняти завдання підпомагати у змаганнях, працювати і боротися задля осягнення життєвої мети нації...

Таким робом національна ідея виходить з факту існування націй. Це не примха, ані забаганка, тільки реальна безсумнівна правда. Життя людства реалізується у формі життя поодиноких відрубних націй. Іншої форми, у якій життя людства реалізувалосяби, не знаємо. Зокрема, не знаємо якоїсь поза — чи нонад — національної форми. Все, що людство творить, носить на собі виразні ціхи національного характеру творців. Для

ілюстрації сказаного візьмім під увагу таку на перший погляд наскрізь інтернаціональну появу, як католицька церква. Від початку свого існування католицька церква стремить до понаднаціонального універзалізму, а одначе, не зважаючи на це, ця ніби універсальна католицька церква, зіткнувшись у життєвій практиці з окремими націями, не тільки модифікується, але виводжується у відмінні типи під впливом відмінних національних характерів, під впливом окремих життєвих інтересів поодиноких націй. Адже ніхто не стане твердити, буцім французька католицька церква, її життя і рух те саме, що німецька, італійська, те саме, що польська і т. д.

Подібно мається річ зі соціалістичним рухом. Хоча і який він інтернаціональний, але всеж таки серед німців носить виразні ціхи національного німецького характеру, серед англійців набирає прикмет національної вдачі англосаксів, а в Росії був він, є і буде російський! Але перейдім у иншу сферу людського життя і творчости людського духа, в сферу мистецтва. Кожному доброму знавцеві вистане перестудіювати даний художний твір, щоби напевно і непомильно відгадати

національність його творця. Такі здається суто інтернаціональні плоди людського духа як музика, малярство, різьба, всі вони, якщо мають справдішну артистичну вартість, носять на собі національну печать.

Навіть наука, та стисла, ригорозна, об'єктивна і вона не може визволитися зпід впливу національного характеру научних робітників.

Те, що бачимо у сфері духової творчості, проявляється також у сфері технічного виконання. Даймо якусь скомбіновану машину до рук доброго інженіра, а він приглянувшись їй, пізнавши її справність, докладність, легкість і т. п. відразу скаже, чи машина роблена у Франції, Англії, чи Німеччині!

Бачимо з того, що національні питоменности, цебто характеристичні ціхи, що дефініють одну якусь націю та відріжняють її від кожної іншої, є не лише нероздільно звязані з кожною нацією, але й так їй тільки питомі, що в такій самій кількості, величині та потенції не проявляються у ніякої другої нації, а з другого боку ті національні питоменности так глибоко сягають в духа і тіло нації, що на всім, що нація творить, витискають своє незатерте знамя.

II.

Національні питоменности відіграють двояку ролю. Обеднуючу, бо людей того самого національного типу обеднують в одноцілий суспільний організм, цебто в націю; диференціюючу, відріжнюючу, бо відріжнюють від себе окремі нації.

З суб'єктивного становища кожної нації ці питоменности мають також двояку досягність. По перше, являючися невіддільними, ціхуючими прикметами нації як суспільного організму, є вони складовою частиною цього суспільного організму і яко такі мають для нації вагу та значіння індивідуальних цінностей, якими кожна нація дорожить таксамо, як кожна людська одиниця дорожить складовими частинами свого фізичного і свого психічного „я“.

По друге, ці питоменности є свого роду визначниками, що витичують шлях життя і розвитку нації. Є ніби рямцями, в яких всі члени нації найкраще виживаються, переходячи найлегше і найкраще весь шлях індивідуального розвитку людини від початкової школи аж до тих вершин, на яких людина перетоплює в собі набу-

те, виучеме, присвоєне і входить в стадію творчості: видає з себе щось нового оригінального.

Розуміється, що національні питоменности таксамо, як всякі інші, бувають або позитивні, або негативні. В інтересі розвитку, поступу та усовершення нації є плекати позитивні питоменности, натомісць здавлювати, нищити негативні.

Національні питоменности не є нічим апріорним ані повсякчасним, навпаки. Як нація сама є антропологічно-суспільним твором історичного характеру, так її питоменности є вислідом тих географічних, кліматичних та суспільно-господарських умов, серед яких довелося даній нації жити та розвиватися.

Тому, що національні питоменности творилися протягом вікового розвоєного процесу даної суспільности, знищити їх, викорінити і затерти яким-небудь насильним способом є річ неможлива і то тим трудніша, якщо тріває дальше ділання тих самих географічних, кліматичних та суспільно-господарських умов. Ось тому всякі денационалізаційні намагання мусять кінчитися неудачно, якщо вицілені проти цілої нації, або значної її ча-

стини і на її автохтонній території. За те всяка основна зміна географічних, кліматичних та суспільно-господарських умов велико пособляє процесові денационалізації і то так, що цей процес йде швидким темпом навіть без намірених на ту мету насильних засобів. Приклад: денационалізація, емігрантів в Америці.

Зі сказаного ясно, що поселення даного антропологічного зразку людей на даній території, віками триваючий вплив географічних та кліматичних обставин, суспільно-господарські умовини життя — все це разом витьворює дотичну націю, вивіновану у свої національні питоменности, які не є нічим иншим, як тільки вислідом приспособлення даного антропологічного зразку до всіх тих складних як фізичних так і суспільно-господарських умовин життя, серед яких даний антропологічний зразок віками проживає.

Вслід за цим витьворення національних питоменностей — фізичних і психічних — в історичним процесом обумовленим географічними, кліматичними та суспільно-господарськими обставинами, що довгі віки ділали на даний антропологічний тип. Цей про-

цес відбувається незалежно від людської волі, отже ніяка політика не має на нього ніякого впливу. З того видно, якими глупо-злобними є інсинуації в роді рога, що мовляв „гр. Стадіон винайшов русинів“, або що „український рух це германська, або австрійська інтрига“. Початки національної свідомости коріняться в тім, що люде того самого етнографічного зразку освідомляють собі свою такужсамість поміж собою, а радше ще раніш свою відмінність, ріжність від людей иншого етнографічного зразку. Це освідомлення повстає дорогою експериментальною, ненамірено, неволево, тільки наслідком обсервації голих фактів.

Волевою категорією стає національна свідомість щойно на вищім своїм щаблі, коли виростає в національну ідею. Національна ідея має передівсім свою субктивну досягність. Прозябає вона в тім місці людської натури, де гніздиться відріжнювання свого від чужого. Все, що мов в мені найближче, наймиліше; все, що таке саме як мов-в мені ближче і миліше від тамтого всього, що чуже, инакше. Субктивна досягність національної ідеї повстає на підложу привязання

до тих етнографічних питоменностей, що є такі самі як у даного підмету — одиниці. З цього привязання випливає бажання плекати, розвивати, усовершеншувати питоменности, що є такі самі як мої і мене вяжуть в одно з усіма, кому ті питоменности є прикметні. Питоменности близькі до моїх роблять людей вивінованих у ті питоменности близькими мені — я уважаюся з тими людьми за одно і творю разом з ними збірний, суспільний організм — мою націю. Своїй нації я бажаю найкращого добра, раз тому, що вона, мені найближча, другай раз тому, що я є частина своєї нації, а через те учасник її доброї, чи лихої долі.

Але національна ідея має ще свою об'єктивну досяглість. Вона міститься в тім, що всі національні питоменности є саме приспособленням даного антропологічного зразку до географічних, кліматичних та суспільно-господарських умов.

З огляду на це розвиток того відлomu людства, який творить дану націю, найкраще забезпечується тоді, коли він піде по лінії тих віками набутих приспособлень, коли зложиться належну данину саме тим національним питоменностям, цебто коли загаранту-

ється нації повну спромогу жити
свобідно своїм власним життям. Таким
робом на національну ідею складається
два елементи. Елемент чуттєвий
суб'єктивний, ірраціональний, яким від-
відчуваємо свою національну приналеж-
ність, яко стан нашого „я“. З огляду
на це національні справи так близько
нас займають; через це бони такі
дразливі і сучасні народи на цій точці
такі вражливі. Другий складовий еле-
мент — розумовий. Зваживши факт,
що людство розвивається шляхам
розвитку і поступу поодиноких націй,
в інтересі людства як цілоти лежить
свобідний розвиток націй. І тому всяка
робота в хосен розвитку і поступу
свої нації є в кінцевих результатах
роботою в хосен розвитку і поступу
людства. Межи службою національній
ідеї, а службою вселюдській ідеї ні-
яких суперечностей нема, з тим
одначе застереженням, що служба
національній ідеї не буде нічим іншим,
тільки такою службою. На жаль в
суспільно-політичній практиці ужива-
ється національної ідеї аж надто часто
як паравану, за яким провадиться
цілком щось іншого!

III.

Друга половина XIX століття, це доба розцвіту національної ідеї посеред європейських суспільностей. Рівночасно, це доба розцвіту капіталізму і наслідком того гегемонія буржуазної класи не лише в господарській ділянці, але і в політиці та загалом в усіх ділянках людського життя. Економічне верховодство буржуазії спричинило, що не тільки державна політика стала на послуги економічно найсильнішої класи, цебто буржуазії і держава стала інструментом з одного боку класового панування посідаючих, з другого боку класового поневолення пролетаріату, але таксамо і національна ідея стала зняряддям в руках буржуазії задля закріплення її домінуючого становища.

Буржуазія захопила в свої руки державу і свій класовий інтерес стала утожсамлювати з інтересом держави; буржуазія зробила себе носієм національної ідеї і свої класові інтереси стала величати національним інтересом.

Державним апаратом послугується буржуазія залюбки, щоби здавити класову боротьбу пролетаріату проти визиску і гнету. Поліція, військо, суд

і інші органи капіталістичної держави виступають тоді в обороні „освяченого ладу і порядку“.

Гаслами національної ідеї послуговується буржуазія, щоби протиділати кличам класової боротьби пролетаріату за визволення. Ось тоді висуває буржуазія „національне єднання“, „спільність національних інтересів для цілого народу“, „вищість національної справи понад суспільні та економічні інтереси поодиноких суспільних верств“ і тим подібне.

Характеристично, що в ім'я державних інтересів буржуазія домагається жертв якраз і тільки від поневолених, визискуваних шарів суспільности, а сама дуже старанно вистерігається принести зі свого боку якунебудь жертву. Так само „вищість“ національної справи понад суспільно економічні має для буржуазії тільки тоді силу і непорушність святости, коли ця „національна справа“ може служити параваном для егоїстичних класових інтересів посідаючих. На кождім кроці спостерігаємо, що національну ідею змонополізувала для себе, для свого ужитку і своєї користи посідаюча класа, не зважаючи на це, яку величезну шкоду приносить цим на-

ціональній справі в її широкім привиді-
 вим розумінні, як дискредитує цим на-
 ціональну ідею в очах тих широких
 шарів народу, яким нема ні причини,
 ні охоти віддавати себе у службу кля-
 совим інтересам посідаючих.

Ось на такій дорозі повсталала су-
 перечність межі національною ідеєю,
 а ідеєю боротьби суспільних кляс.

Ця суперечність видавться оче-
 видною і самозрозумілою, коли зва-
 жити, що національна ідея проголо-
 шує єднання всіх кляс суспільности
 в ім'я національного інтересу цілого
 народу, а ідея боротьби кляс пропагує
 єднання тої суспільної верстви, яка
 знаходиться в такому самім суспільно-
 економічному становищі і має такі самі
 життєві інтереси і то єднання до бо-
 ротьби проти протилежних кляс су-
 спільних, з протилежними суспільно-
 економічними інтересами хоча у нутрі
 того самого народу.

Однак ця очевидна суперечність
 межі національною ідеєю а ідеєю бо-
 ротьби кляс є очевидна і конечна
 тільки на перший погляд. Коли-ж до-
 кладніше розглянемо це питання —
 ця очевидна суперечність тратить свою
 конечність. Поперше треба запитати, що
 таке інтерес, добро народу? Буржуазія

ухитрилася свій клясовий інтерес, цебто суспільно-економічні інтереси посідаючих, вивищити на педестал загально-національного інтересу. Очевидно, що так не в, а цілком противно! Національним інтересом можна уважати тільки те, що служить добру подавляючої більшості народу. Тимчасом буржуазія це лише дрібненька меншість народу, а подавляюча більшість кожної сучасної нації це сільський та міський пролетаріат. Ясна річ, що тільки життєві інтереси цієї подавляючої більшості, цебто непосідаючих кляс села і міста можна уважати інтересом нації! Всюди отже там, де заходить суперечність поміж інтересами горстки посідаючих, а інтересами великих мас не посідаючих, не інтереси горстки, але інтереси мас треба уважати національним інтересом. По друге треба, нам застановитися над тим, що таке суспільна кляса? що таке боротьба кляс?

Слідом за Марксом розрізняємо три головні суспільні кляси в сучасній на капіталістичних основах побудованій суспільності: 1) капіталісти всякого рода (фабриканти, підприємці і т. п.), бо вони послуговуються чужою

працею задля осягнення зисків з капіталу; 2) великі землевласники, бо вони спожитковують земельну ренту і користуються чужою наємною працею 3) робітники (міські і сільські), що продають свою робучу силу. Про приналежність до котроїсь суспільної класи рішає не величина маєтку, ані високість доходу, зні рід заняття, тільки рід господарської діяльності. Землевласник може бути так задовжений, що властиво жадного маєтку не посідає, фабрика може приносити менший дохід, ніж платня висококваліфікованого робітника, а проте господарська діяльність землевласника хоч і задоволеного є така сама як землевласників-богатирів, власник нерентовної фабрики стоїть у таких самих відносинах до робітників як кожний інший фабрикант, а висококваліфікований робітник належить до тої самої категорії господарських функціонерів, що і не кваліфікований поденний наємник.

Ясна річ, що економічні та соціальні інтереси посідаючих клас, цебто клас названих під 1 і 2 є наскрізь суперчні з інтересами останньої класи, цебто міського та сільського пролетаріату. Для прикладу згадаймо тільки, що в інтересі

обох горішних клас

815

в продовжити день праці робітника, обнизити його платню, обмежити або й звести до мінімум соціяльні забезпечення, скасувати право коаліції і штраюку, зменшити до мінімум безпосередні податки, розбудувати в безконечність всякі консумційні і загалом посередні податки і т. д. і т. д. Все це одначе є рішучо суперечне з життєвими інтересами пролетаріяту. / І якби не висилювалися прихильники т. зв. „суспільної гармонії“, то таки не вдасться їм за ніяку ціну погодити з собою ті основні ріжниці та суперечности цих клясових інтересів. / Суспільна кляса це витвір розвиткового процесу суспільного господарства, це спільнота інтересів, що коріниться в кождочасній господарській структурі.

Побіч тих трьох головних суспільних кляс існує ще й т. зв. посередна кляса дрібної буржуазії, в якої склад входять: крамарі, дрібні торговці, ремісники, селяне-дуки і т. п.

Кожна з цих кляс має свої питомі господарські та суспільні інтереси. Інтереси т. зв. сусідуючих кляс частогусто сходяться з собою напр. капіталістів і великих землевласників, то знов капіталістів і дрібної буржуазії, але інтереси протилежних кляс коли-

дують з собою постійно напр. капіталістів і пролетаріату. Кожна суспільна кляса намагається перевести в життя і забезпечити свої соціяльні та економічні інтереси. Політика кожної суспільної кляси виходить з клясового становища і на тім опирається, отже є клясовою боротьбою. Бо не треба думати, що боротьба кляс мусить бути конечно ведена при помочі барикад, бомб, револьверів, уличних заворушень та революції. Правда, в гострих стадіях прибирає клясова боротьба і такі драстичні форми. В щоденнім політичнім житті клясова боротьба ніколи не вгаває, одначе відбувається в лагідних формах: збори, віча, резолюції, протести, часописні статті, книги, брошури, парламентарні змагання і ухвали і т. д. і т. д. все засоби і способи клясової боротьби.

Візьмім для прикладу якунебудь квестію злободневного політичного життя, от хочби квестію охоронних мит на ввозувані товари. Як лише ця квестія стане в якійсь державі актуальною, зараз розгортається довкола неї клясова боротьба. Кляса індустріяльних капіталістів, а коли входить в гру також імпорт збіжєвих продуктів, то і кляса землевласників буде

боротися за високі охоронні мита. Ця боротьба є суто класовою боротьбою, хоча рідко коли розвинеться далше поза публіцистичну полеміку та пропаганду, поза вічеві резолюції і демонстраційні походи, а в стадії великого напруження поза розв'язання парламенту та нові вибори.

Бачимо отже, що ціле політичне життя сучасної капіталістичної суспільності, суспільності поділеної на соціальні класи, виповнюється ненастанною, невгаваючою боротьбою клас.

IV.

У нутрі суспільно здіференціованого народу, де окремі суспільні групи проводять окремі роди господарської діяльності нема і не може бути балачки про виключення класової боротьби. Хто говорить про конечність понехати класову боротьбу, той або зраджує своє комплетне суспільне та політичне неучтво, або сипле в очі пісок, щоби засліпити всіх гноблених, поневолених та визискуваних, а через це скріпити позицію верховодячих і пануючих визискувачів. Виступаючи проти класової боротьби, він не усуває її, ані не ослаблює, бо цього зробити несила, тільки в існуючій бо-

ротьбі кляс, що на наших очах повсякчас ведеться, ослаблює нозиці пролетаріату, а скріпляє позиціі буржуазіі, отже і сам він приймає активну участь в клясовій боротьбі, а саме по стороні буржуазіі.

Чому це так? А ось тому, що в сучасній капіталістичній суспільности буржуазіі знаходиться у вигіднішій позиціі щасливих посідачів (*beati possidentes*). В її руках економічні богацтва, політична сила, суспільне упрівілеення, культурне верховодство і т. д. і т. д. Політика буржуазіі, це клясова боротьба за задержання і закріплення стану посідання; політика пролетаріату (широких народних мас) — це клясова боротьба за здобуття для себе всіх тих благ, прав і привілеїв, яких задро береже для себе буржуазія. З такого стану річей природний наслідок, що проповідування понехання клясової боротьби є рівнозначне з домаганням, щоби широкі маси народу оставили буржуазію в її становиші „*beati possidentes*“, а самі зрезигнували зі стремління до осягнення можности людського життя....

На щастя такі проповіді — це горох об стіну! Від коли людство виросло з дикого становища номадів

і взялося за виробництво засобів потрібних до життя, існують класові різниці, класові інтереси і змагання питомі кожній класі: перевести в життя, реалізувати свої класові інтереси. Так було у старовину, було в середновіччю, є сучасній капіталістичній добі. Щойно соціалізм^і стремить до знівелювання суспільних клас, до знищення класових різниць, до усунення класової боротьби. Доки однак існує капіталістичний лад, доти всякі національно-патріотичні поклики до занехання класової боротьби остануться „гласом вопіючого в пустині“...

Ми вже сказали, що треба бути або суспільно-політичним неуком, або агентом буржуазії, щоби домагатися виключення класової боротьби з політичного життя нації. /Таким самим неуком, або агентом буржуазії треба бути таксамо, щоби в штучно робленім жалю та рзпуці ломити руки над тим, якто класова боротьба шкодить інтересам нації. /Хиба би стати на становищі буржуазії і голосити: нація — це ми *beati possidentes!* Хибаби інтереси кишені капіталістів проклямувати інтересом нації... Тоді, але тільки тоді можнаби класову боротьбу проголосити шкідною для нації.

Та чи можливо стати на такім становищі? Очевидно, що ні. З тої простої причини, що тоді яких 80% народу не були би нацією, тільки нацією були би яких 20%! Що не інтереси подавляючої більшости мали би вагу і значіння національних інтересів, тільки інтереси дрібненької меншости. А це ж був би найбільше парадоксальний абсурд!

Не зважаючи на це, що таке ставлення справи є парадоксальним абсурдом, посеред народів живучих в нетрах капіталістичного суспільного устрою саме так абсурдно цю справу ставляється! Походить це звідсіль, що буржуазія, маючи до розпорядимости відповідні фінансові засоби, користується непереможним впливом на цілу психіку, логіку, ідеологію і т. д. на цілий спосіб думання і поступовання сучасних суспільностей. Вже на шкільній лавці вціпляється в дитячі мізки підвалини буржуазного світогляду; не jinakше учиться дивитися на світ як тільки через буржуазні наочники. І дальше буржуазна ідеологія накидується сучасній людині на кожному кроці: зі стовпців преси, зі сторінок брошур і книжок, з церковної казальниці і сповідальниці, з театральної естради

і кінового екрану, з радіослухавки і т. п. і т. п.

При допомозі отцього великанського, всюди проникаючого апарату буржуазія опановує думки і опінію сучасної суспільности. Також національну ідею удалося буржуазії приміряти і прикроїти до свого класового світогляду, удалося змонополізувати для свого виключного ужитку і пожитку!

А одначе — і це повинно бути понад всякий сумнів ясне — в природи річи національна ідея не повинна нічого иншого мати на оці, як лише всебічний і всеобіймаючий розвиток та розцвіт найширших народніх мас як під матеріяльним, так і під моральним оглядом. Так, найширших народніх мас, бо тільки тоді зближається можливо найбільше до поняття — цілий нарід. Все, що такий розвиток і розцвіт уможливлює, спонукує і запевнює в зі становища національної ідеї бажаним. Класова боротьба, що стремить до покращання суспільно-господарського становища низинних народніх мас, стремить тим самим до створення таких суспільних та господарських умовин, які уможливлилиби, спонукували, і запевнювали якнайкращий розвиток і розцвіт подавляючій більшости на-

роду, цебто нації взагалі. Вистане отже визволити національну ідею з тої монополізації, яку накинута її буржуазія, (розуміється у своїм класовім інтересі), вистане поставити національну ідею в такій ширині, яка її ірсо жүге як „національній“, цебто обіймаючій подавляючу більшість народу, належиться, щоби побачити, що так понята національна ідея не має найменшої причини протиставитися класовій боротьбі.

Національна ідея уважає боротьбу за осягнення якнайкращих і найсприятливіших умовин життя, розвитку і поступу нації конечним засобом. (Нація, це чейже не горстка буржуазії, тільки широкі людські маси, отже власне пролетаріат, що безсумнівно становить подавляючу більшість народу.) — Супроти того мусить стати ясным, що цею боротьбою, яку зі становища національної ідеї уважається конечним засобом задля осягнення якнайкращих і найсприятливіших умовин життя, розвитку і поступу нації, в якраз класова боротьба пролетаріату, цебто низинних народніх мас села і міста проти посідаючих клас. І навпаки, в суспільно-економічнім інтересі посідаючих, експльоаторсь-

ких клас лежить задержання робітничих і селянських мас на низькім рівені, а тим самим припинення, утрудження, унеможливлення правильного життя, розвитку і поступу нації.

У.

Ті, що в імя національної ідеї відкидають класову боротьбу, роблять це нібито ізза того, що класова боротьба розеднує націю, розбиває одноцілий національний фронт. Вони забувають, що не класова боротьба розеднує націю, тільки окремі життєві інтереси окремих суспільних угруповань, иншими словами: суспільних клас. Що так є — це вислід історичного розвитку людства, зокрема вислід історичного розвитку нації. Наслідком довгого розвиткового процесу економічних обставин, цебто господарського життя, витворилися окремі суспільні групи, що в цей, або инший спосіб приймають участь в суспільнім господарстві і мають такі або инші інтереси. Однородні суспільні групи мають однородні інтереси, ріжнородні суспільні групи мають ріжнородні інтереси. Нація розпадається на ріжнородні суспільні групи з своїми окремими суспільно-господарськими інтере-

сами і це називаємо суспільними класами.

З огляду на це, що окремі суспільно-господарські інтереси окремих клас суспільности не тільки бувають різнородні, але і протилежні, взаємно себе поборюючі і що консеквентне удоволення інтересам одної класи мусить бути з другого боку нехтуванням, нищенням інтересів другої протилежної класи — рішучо мильне в твердження, буцім то з національної точки погляду інтереси всіх суспільних клас мають таке саме оправдання, таку саму вагу і значіння.

Власне з національної точки погляду мусить бути дана ясна відповідь на питання, котра з існуючих суспільних клас має найбільше даних до цього, щоби собою представляти націю, щоби з одного боку бути носієм національної ідеї, з другого визначником т. з. національних інтересів?

На це питання не можна дати генеральної загально обов'язуючої відповіді; по перше тому, що в різну добу історичного розвитку суспільних та господарських умов ця справа представляється ріжно. Коли за феодалних часів носієм національної ідеї були землевласники, лицарство, шляхта,

духовенство, а у нас козацтво, запорожська Січ, то в часах розцвіту капіталізму носієм національної ідеї стає міщанство-буржуазія. В міру поступу демократизації публичного життя національна свідомість захоплює що раз ширші круги: до участі в національному житті приходить дрібно-буржуазія, а згодом робітництво та селянство. Відповідно до того і національна ідея мусить модифікуватися, мусить що раз більше демократизуватися, акомодуватися не тільки до факту, що точка політичного тяготіння пересувається від верхів до низів, але що рівночасно з тим і соціальні та економічні справи низів суспільности починають відгравати щораз важнішу роль. По друге ще й тому ця відповідь не може бути генеральна, що не всі сучасні народи стоять на однаковій степені господарського розвитку, а наслідком того і суспільна диференціяція не всі нації однаково розклясувала. З окрема щодо українського народу, то у нього стрічаємо ще і ту окремішність, що обі т. зв. вищі кляси, цебто великі землевласники та капіталісти всякого рода, під національним оглядом є майже без виїмків чужинні, а дрібнобуржуазія є у переважаючій

більшості так само національно чужинна.

Коли серед українського народу майже нема представників буржуазії, цебто великої земельної посілості та капіталу, то і не заходить можливість, щоб українська буржуазія (в дійснім суспільно-господарскім розумінні цього слова) могла бути носієм національної ідеї, а її суспільно-господарські інтереси визначником національних інтересів. Сказане повинноби відноситися таксамо і до дрібно-буржуазії, бо процентова скількість представників цієї класи серед української суспільности така невеличка, що ця класа не повиннаби в політичнім житті українського народу відігравати замітнішої ролі. Та так представляється ця справа, коли розглядати її з суспільно-господарського становища. За це цілком инакше, як візьмо під увагу поширення певних суспільно-політичних ідеологій серед української суспільности на західно-українських землях.

Спостерігаємо саме, що поширення дрібно-буржуазної ідеології серед української суспільности західно-українських земель в так непропорціонально (до суспільного розклясування) велике, що не можна уважати

його відблеском дійсних господарських відносин, але радше якимсь масовим зачадженням, поголовною суспільно політичною дезорієнтацією. В першу чергу відноситься це до Галичини і до галицько-української інтелігенції.

Як відомо, інтелігенція не становить окремої суспільної класи. В процесі суспільної продукції вона або не бере участі, або по скільки бере (інженіри, техніки і т. п.), то сповняє господарські функції анальогічні до функцій висококваліфікованих робітників. В цих випадках її праця дає „надвартість“ (Mehrgwert) так, як праця робітництва. Вся инша інтелігенція (урядництво, професори, вільні фахи) вправді ріжниться грубо від робітництва тим, що їх праця цілком не має того господарського характеру та значіння, як праця робітників; але з другого боку інтелігенція як стан тим в дуже подібна до робітничої класи, що так як ця остання не має нічого, тільки свою робучу силу, тую робучу силу продає-наймає і це в одиноким джерелом її доходів. Що робітник продає фізичну силу, а інтелігент т. зв. духову, це не в ніякою ріжницею.

Хоча інтелігенція не грає в процесі суспільного господарства такої

ролі як робітничий пролетаріят і через це не можна зачислювати інтелігенції до робітничої класи, то одначе заріткові умови інтелігенції так зближують її до робітничого пролетаріату, що в боротьбі за кращу будучність інтелігенція і пролетаріят повинні би творити спільні організаційні і бовві лави.

Тимбільше повинноби це наступити у нас, серед української суспільности західно-українських земель, а саме тому, що ця суспільність не має національно власних кадрів буржуазії. Ця буржуазія, яка і на нашій загумінку заводиться, не є суспільно господарською буржуазією, тільки ідеологічною. /Цим хочемо сказати, що буржуазний світогляд не має у нашій суспільности ані економічного, ані суспільного підкладу та оправдання. Не є він відблеском господарського становища нашого народу, тільки витвором пропаганди.

Вгорі згадали ми, як то пропаганда буржуазної ідеології розвивається сто-способами, розливається сторіками, добиваючися до душі сучасної людини і опановуючи її від перших хвиль свідомости — аж до останніх.

Нічим іншим тільки сумним бовочем цієї стоязкої пропаганди в як сказано, масове зачадження нашої інтелігенції буржуазною ідеологією. Наслідки цього поголовного зачадження в на кождім кроці фатальні!

Як сказано, інтелігенція не в суспільною клясою і своїх окремих клясових інтересів не має. В сучасній клясовій боротьбі вона може солідаризуватися з тою або іншою суспільною клясою. Таким способом становище інтелігенції в клясовій боротьбі залежить не від її питомих суспільно-економічних інтересів, тільки від її ідеології. З огляду на це, що наша інтелігенція на західно-укрвінських землях в поголовно зачаджена буржуазною ідеологією — то у клясовій боротьбі солідаризується вона з буржуазними клясами, а що серед української суспільности тих кляс — як горі вияснено — так як би не було, то наша інтелігенція робить цим своїм становищем мимовільну службу національно чужій буржуазії. Стаючи у клясовій боротьбі по стороні чужої національно буржуазії, рівночасно став проти суспільно-економічних інтересів свого власного народу, бо укра-

їнський нарід, що в подавляючій своїй більшості складається з дрібноземельного селянства та непосідаючого робітництва, в тій самій подавляючій більшості знаходиться з точки погляду суспільного розклясування не в буржуазній, ані дрібно буржуазній, тільки в пролетарській клясі.

Ясно з того, що національні інтереси українського народу, якщо не в цілком ідентичні з суспільно-економічними інтересами пролетарської кляси, то в кожному разі розвиваються по стисло паралельній лінії, і далі клясова боротьба, яку веде український пролетаріят, не тільки що не приносить ніякої шкоди українській національній справі, але навпаки: українська національна справа аж тоді зможе стати на твердому ґрунті і аж тоді будуть створені сприятливі обставини для її розвитку, коли клясова боротьба на українській національній території покінчиться побідою пролетаріяту. *Бригада!*

Правдивість цього нашого твердження доказана вже нині життєвою практикою, стверджена реальними фактами.

Пригадаймо собі, що значив український нарід на своїй споконвічній

території в тій добі історії, коли всевладною була земельна шляхта! Не такі то давні часи, чверть століття взад. Що ж вкоротило всевладу шляхти у нас в Галичині і приборкало хоч потрохи самоволю буржуазії в колишній Австрії, а тимсамим, хоча дуже незначно, поправило становище української нації під пануванням Габсбургів? Адже нічо иншого, тільки поступенні досягнення клясової боротьби цілодержавного (австрійського) пролетаріату, що принесли з собою чотири-прикметникове виборче право і демократизацію політичного життя.

А коли на Великій Україні роки 1905 і 1917 означають великі корисні переміни в долі українського народу, то не забуваймо, що це роки, в яких клясова боротьба осягала в Росії своє найвище напруження, цебто вибухала отвертою революцією. Вкінці візьмім жовтневу большевицьку революцію під увагу, революцію, що увінчалася остаточною побідою кляси пролетаріату на території б. Росії, що ж принесла ця революція українській нації? Відповідь коротка: власну державність!

Иншого висліду не могло й бути! Адже з огляду на це, що низинні суспільні кляси на Україні є національ-

но українські, а горішні кляси, цебто буржуазія, землевласники, капіталісти були чужонаціональні, побіда низинних суспільних кляс означає рівночасно побіду елементу національно українського над елементом національно чужинним.

Бачимо отже, що клясова боротьба пролетаріату проти буржуазії на Великій Україні не тільки нічим не пошкодила національній справі, але противно двигнула національну українську справу великансько вперед!

Що-ж сталося з українською національною ідеєю на Великій Україні? Якби вірити буржуазним політикам та ідеологам, які впевняють, що природним та невідмінним носієм національної ідеї є буржуазія, то з тою хвилею, як клясова боротьба допровадила до занепаду буржуазії, осягнула її цілковите знищення, мусілоби прийти до занепаду національної української ідеї на Великій Україні.

Тимчасом сталося щось цілком противне. / Національна ідея на Великій Україні не тільки не занепадала, але противно колосально змоглася, поширилася, вкорінилася і осягнула змогу реалізуватися. / Все-ж таки на-

ступило певного рода пересунення, а саме носієм національної ідеї на Великій Україні став пролетаріят міста та села, стали широкі народні маси.

Національна ідея від того не змінилася! Вона надалі остала свідомістю, що українська нація, яко збірне суспільне тіло має свої питомі ціхи і прикмети, якими ріжниться від інших націй, має свої питомі інтереси, завдання, змагання, свою життєву мету — тільки що та свідомість стала добром широких мас.

Українська національна ідея остала надалі переконанням про потребу і повинність служити питомим інтересам української нації, сповняти її завдання, підпомагати у змаганнях, працювати і боротися задля осягнення життєвої мети української нації — тільки те переконання вникло в душу широчезних народніх мас, а потреба стала не лише душевною потребою українського пролетаріяту, але і його свідомою волею.

VI.

Дуже цікава і характеристична річ, що того великанського здвигу національної ідеї на Великій Україні не бачуть і не хочуть бачити якраз ті наші партії та групи, які залюбки і так голосно величають себе носіями та подвижниками національної української ідеї. Цеб-то не про сам факт здвигу національної ідеї тут мова, а про всі ті обставини, які якщо не були причиною того здвигу, то на кожний випадок були одною з причин. Про ціле те середовище, що створює умови і передпосилки, завдяки яким великанський здвиг національної ідеї на Великій Україні став очевидним фактом.

В попередніх розділах отсих наших міркувань ми вказали, що цілий той суспільний переворот, якого довершила жовтнева революція, а який на Україні уzmістовлюється не тільки під сціяльним, але і національним оглядом в тім, що спричинив знищення національно чужих горішних кляс суспільности, а видвигнув клясу суто українську, а під політичним оглядом в тім, що ту суто українську клясу покликав до ролі децидую-

чого чинника, тим самим, бажаючи того, чи ні, став на Україні на тільки соціальною, але і національною революцією!

Так воно є і не ми перші на це вказуємо. Про це, що соціальна боротьба клас, яка для кожної іншої нації є лише соціальною проблемою, для української нації є рівночасно і національною проблемою, говорилося у нас давнішими часами отверто і ясно. Новішими часами українські національні партії так пересякли буржуазною ідеологією, що про цю велику правду забули! Ідучи сліпо слідами т. зв. національних партій інших народів і наші українські націоналісти стали пристроюватися в буржуазне пір'ячко. Цєю своєю поведінкою нагадують байочку про ту сміхотворну жабку, яка бачучи, що кують коня, і собі наставляє свою хирляву лабку..

Без обиняків стверджуємо факт, що запозичена у чужих буржуазна ідеологія — це рак, що точить душу нашого національного організму! Вона не дозволяє бачити такої ясної і з огляду на суспільну будову українського народу самозрозумілої правди, що класова боротьба пролетаріату на українських землях

є рівночасно національною боротьбою українських людових мас проти не українських дідичівсько-капіталістичних клас. Вона не дозволяє усвідомити собі того безсумнівного факту, що соціальна революція на Великій Україні була рівночасно епохальним досягненням для української національної ідеї. Вона відчужує національний український рух на західно-українських землях від такого-ж руху на Великій Україні, ставить між ними бар'єри, копає провалля! Вона прає українське громадянство західно-українських земель у службу не лише чужонаціональній буржуазії, але і чужонаціональній державній ідеї!

Не хочемо, щоби хтось фальшиво зрозумів наші твердження і висновки, для того додаємо ще маленьке пояснення. Ані на думку не приходять нам твердити, буцім увесь український нарід з суспільної точки погляду представляється так одноціло, що требаби уважати його за одну суспільну класу. Ані на хвилинку ні! Суспільна диференціяція безперечно захопила і український нарід. Одначе коли мати на

увазі вище згадану схему поділу сучасної суспільності на класи, прийдеться ствердити, що на цілій західно-українській області в великих землевласників, або капіталістів підприємців української національності так мікроскопічно мало, що не становлять вони навіть одної про mille! Трошечки більший процент українців відпадає до т. зв. дрібнобуржуазної класи, одначе всі вони разом зникають в морі українського пролетаріату та спавперизованого селянства.

Не підіймаємося тут виказувати, що суспільно-економічні інтереси пролетаріату та спавперизованого селянства в ідентичні. Це вивелоби нас задалеко поза рямці нинішніх наших міркувань. Це нам тут і непотрібне. Як би хтось хотів доказувати, що пролетаріат і спавперизоване селянство — це все ще дві окремі суспільні класи, лишимо його в спокою. Нам вистане вказати на загально відомий і признаний факт, що суспільний переворот, який відбувся на Великій Україні, відбувся в хосен обох цих суспільних груп, що новий лад на Радянській Україні має на оці суспільно-економічні інтереси саме обох цих груп, що

обі ці групи покликуює до активного рішального політичного і національного життя, а через них покликуює до цієї ролі українську націю.

Ось таким способом класова боротьба пролетаріату проти буржуазії завершена роввалом капіталістичного ладу на Великій Україні очистила шлях для побідного походу української національної ідеї.

Чи наші міркування можуть мати аналогічне пристосування і до інших націй, чи ні — над цим не будемо тут розводитися. Нам вистало доказати, що твердження, буцім національна ідея і боротьба клас не дадуться погодити, бо взаємно себе виключають, до української нації не можуть мати пристосування. А зате цілком навпаки класова боротьба пролетаріату на Україні тому, що в боротьбою суто українського елемента проти буржуазії, елемента подавляючо не українського, являється *volens potens* одною з відмін національних змагань.

---

1 py 8 23. 01
(1989) 285 PSL

~~578~~

60
01111111